

Prikaz knjige: **The SAGE handbook of Outdoor Play and Learning** autora Waller, T., Årlemalm-Hagsér, E., Hansen Sandseter, E.B., Lee-Hammond, L., Lekies, K. i Wyver, S. (2017)

Edita Rogulj

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Savska cesta 77, Zagreb

edita.rogulj@ufzg.hr

SAŽETAK

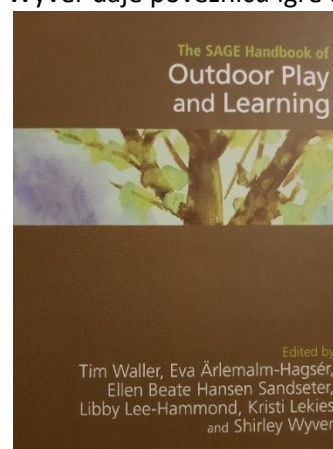
Autori knjige ističu da je igra osnovni element u procesu usvajanja novih znanja kod djece rane i predškolske dobi. Djeca na spontani način kroz igru dolaze u situacije kada se njihova postojeća znanja obogaćuju i nadograđuju kroz poticaje koje dobivaju iz svoje okoline. Upravo zato potrebno je sagledati važnost prirodnog okruženja kao elementa koji utječe na proširivanje kognitivnih, fizičkih i mentalnih razvojnih karakteristika svakog djeteta. Igra u prirodnom okruženju pruža djeci mogućnost kreiranja vlastitih aktivnosti koje će osigurati razvoj cjelokupne ličnosti, te postaviti temelj za daljnji akademski uspjeh. Upravo znanstvena monografija *The SAGE Handbook of Outdoor Play and Learning* objedinjava igru na otvorenom (eng. outdoor play) i učenje. Na 677 stranica dan je teorijski i praktični prikaz kroz radove 67 autora koji žele približiti široj populaciji „outdoor“ koncept.

Ključne riječi: djeca rane i predškolske dobi; igra, priroda; učenje

UVOD

Važnost utjecaja prirode na čovjekov razvoj odavno je poznati, outdoor koncept najsnažniji je u sjevernim zemljama gdje je život s prirodom i u prirodi dio kulture življenja. Upravo prepoznavanje kvaliteta tog koncepta prezentirana je u ovoj knjizi. Urednici izražavaju zadovoljstvo sudjelovanjem velikog broja znanstvenika iz zemalja diljem cijelog svijeta, od Afrike, Australije, Azije, Europe te Sjeverne i Južne Amerike. Knjiga ima za cilj pružiti retrospektivu današnjice te kritičku i analitičku perspektivu prirodnog okoliša, opreme i prostora na otvorenom za dječju igru u institucionalnom kontekstu.

Knjiga (slika 1) je strukturirana kroz 6 komplementarnih poglavlja koja se diskretno nadovezuju jedno na drugo dajući skladan pregled outdoor koncepcije od teorijskog, znanstvenog i praktičkog prikaza procesa dječjeg učenja u prirodnom okruženju kroz igru. Autorica Shirley Wyver daje poveznicu igre u prirodi i kognitivnog razvoja djece odnosno utjecaja boravka u prirodi na razvoj vizualne percepcije, kreativnosti i inteligencije općenito. Upravo Sara Knight prikazom Šumske škole u Engleskoj i relevantnih istraživanja potvrđuje pozitivan utjecaj na akademski razvoj djece boravkom u prirodi. Dok jedan od urednik Tim Waller kroz metodologiju istraživanja dječje igre, daje pregled istraživačkih projekata koji se koriste različitim istraživačkim metodama upravo kako bi istražili dječja iskustva u prirodi i njihov značaj na razvoj djece. Iskustva prikazana u ovoj knjizi potiču nas na promišljanje o odgojno-obrazovnom sustavu u Hrvatskoj i njegovom pristupu prema organiziranim aktivnostima u prirodi kao element poticanja kognitivnog razvoja djece.

Slika 1. Knjiga *Outdoor Play and Learning*

RAZRADA

Urednica Shirley Wyver u prvog poglavlju Teorijski okviri i konceptualni pristupi kroz radove 6 autora približava čitateljima igru na otvorenom i proces učenja kod djece rane i predškolske dobi. Polazeći od

temeljnih teorijskih elemenata dječje igre radi boljeg razumijevanja problematike. Moderne teorije igre temeljene su na teorijskim konceptima i rezultatima empirijskih studija za bolje razumijevanje dječje igre, što se posebno odnosi na psihoanalitičke i kognitivne teorije igre. Velika pažnja pridaje se prirodnom okruženju koje je važan element u procesu ostvarivanja procesa učenja te njegovog integriranja u svijet današnjice obilježeno digitalnim tehnologijama. Poglavlje donosi sugestije što treba napraviti kako bi igra u prirodi i dalje ostala dio dječjeg odrastanja u digitalnom svijetu. Dio poglavlja bavi će problematikom slobodnog vremena djece i važnosti prisustva igre u tom periodu radi postizanje boljih akademskih postignuća. Autori naglašavaju potrebu osiguravanja igre u prirodnom okruženju u trenucima odmora između školskih sati. Upravo pregled istraživanja iz područja perceptivnog kognitivnog razvoja donose rezultate u poboljšavanju kognitivnog postignuća koja se razvijaju ako se djeci omogući igranje u zatvorenom, ali i otvorenom prostoru. Poglavlje završava s pregledom iskustva Šumske škole za rani odgoj iz Engleske odnosno njegovog razvoja kroz rani utjecaj Danskog koncepta, uključivanje državne vlade u integriranju u sustav i obrazovanje osoblja za specifični oblik rada. Uspjeh Šumske škole vide u izgradnji vlastitog pristupa koristeći prirodne resurse koje pruža njihova sredina, a ne preuzimanje Danskog koncepta koji ima svoje zakonitosti diktirane sredinom.

Drugo poglavlje Kriičko promišljanje o politici i propisima, urednice Elle Beate Hansen Sandseter daje pregled 6 radova koji su fokusirani na politiku i propise o igri na otvorenom i učenju. Kriičko preispitivanje aktualnih rasprava i propisa o sigurnosti i riziku igre u vanjskom okruženju i prostorima za igru. Stvaranje prostora koji će biti stimulativan za dječje zdravlje i njegov cjelokupni razvoj. Pri tome je potrebno obratiti pažnju na kreiranje sigurnog prostora te smanjiti mogućnost ozljeda djece. Poglavlje donosi mišljenja autora koji podržavaju rizične igre i tvrde da rizik nije tako loš te o potrebi pružanja djeci mogućnosti da osjete rizik u igri. Autori naglašavaju potrebu stvaranja pozitivnog pristupa rizičnoj igri kroz sve nivoe od osiguravanje igre od političke regulative te dječje igre u praksi. Poglavlje donosi pregled procesa promjene mišljenja i stajališta prema igri na otvorenom u Kanadi te važnosti kreiranja prostora za dječju igru. Nakon kanadskog iskustva slijedi pregled razvoja igre na otvorenom i njezinog značaja u obrazovnom smislu u Južnoj Koreji. Rad se temelji na važnosti bolje povezanosti boravka u prirodi i procesa učenja koji se odvija u prirodnom okruženju zbog specifičnosti područja odnosno urbanog prostora s oskudnim prirodnim oazama. Specifičnosti kurikulumata Latino Američkih zemalja s fokusom na Čile prezentiran je kroz rad koji obuhvaća predškolski i osnovno školski sustav te poticanje igre i učenje. Zaključno izlaganje u poglavlju temelji se na organizaciji igrališta te ukazivanju na slabu opremljenost igrališta u Sjedinjenim Američkim državama te potrebi za njihovim revitaliziranjem.

Urednica trećeg poglavlja Dječji angažman u prirodi, održivom razvoju i dječjoj geografiji, Eva A'rlmalm-Hagsér fokusira se na dječju geografiju, dječje iskustvo te dobrobit od prirode te održivi razvoj. Kroz studiju slučaja autorice prezentiraju razumijevanje održivog razvoja u predškolskom obrazovnom sustavu Švicarske. Temeljeno na kriičkom osvrtu teorijskog pristupa studija za cilj ima analizirati skrivene strukture i odnose prema obrazovanju o održivom razvoju. Autorice u zaključku rada donose prijedloge za buduća istraživanja povezanosti prirode i dječje uključenosti u izmjenama kulture održivog razvoja. Sljedeći rad temelji se na longitudinalnom istraživanju provedenom u tri vrtića u prirodi u Danskoj, Finskoj i Škotskoj odnosno Engleskoj gdje su odgajatelji bili poticani da što više koriste vanjski prostor za boravak djece i njihovo učenje. Poticalo se na korištenje iskustva djece stečenog u prirodi te njegovog implementiranja u proces obrazovanja. Uočena je važnost komparacije iskustava različitih zemalja te sljedeći rad donosi iskustva vrtića iz prirode u Danskoj, Švedskoj,

Njemačkoj i Norveškoj. Sličnosti i različitosti u pristupu konceptu igre na otvorenom u različitim zemljama temeljena na njihovim kulturološkim različitostima, očekivanjima i obrazovnim okvirima. Švedska kao predstavnica igre na otvorenom gdje djeca borave na otvorenom bez obzira na vremenske uvijete po suncu i kiši, upravo takav pristup donosi dodatne mogućnosti za istraživački rad temeljen na analizi povezanosti dječjih aktivnosti i prostora. Cilj rada temelji se na teorijskom poznavanju simboličke igre u prirodnom okuženju s željom informiranja praktičara o postignućima djece temeljeno na igri u prirodi. Procjenjivanje slobodne igre u urbanim sredinama prezentirano je kroz rad koji se poziva na istraživanje i rezultate studije temeljene na dječjoj igri na otvorenom bez strukturiranog prostora namijenjenog dječje igri. U takvom prirodnom prostoru djece za igru koriste prirodne materijale koji ih okužuju kao što su grančice, listovi, kamenje i slično. Autorica naglašava važnost igre prirodnim materijalima koja su bogata različitim strukturama i teksturama bez unaprijed određene funkcije igre te predmeta koji se koriste u dječjoj igri. Upravo taj istraživački segment važan je u procesu stjecanja novih znanja i spoznaja o prirodi u samom prirodnom okuženju. Takvo promišljanje uvod je u sljedeći rad koji se bavi reciprocitetom između ljudi i prirode i prirodnog okuženja. Autorica se bavi istraživanjem multi-modalnog pristupa proučavanju pedagogije o prirodi, sa specijalnim fokusom na proučavanje odgojitelja i njihovog pristupa djeci u približavanju pojma suživota s prirodom. Primjer iz Škotske prezentira emocionalnu povezanost edukatora s prirodom i prezentiranje vlastitih iskustava. Poglavlje donosi i iskustva iz Australije, u kojem autorica daje osvrt kroz socijalno konstruktivistički pogleda i istražuje razumijevanje održivog razvoja i obrazovanja za održivi razvoj i prostora za igru na otvorenom. U tom procesu stavljen je fokus na odgojitelje kao važne čimbenike i procesu vođenja djece kroz proces učenja na njima prilagođen i zanimljiv način. Te samim tim daje Australijski doprinos u razvoju globalne agende održivog razvoja.

Različiti pristupi i uključivanje djece u prirodno okuženje za igru naslov je četvrtog poglavlja čija urednica Libby Lee-Hammond težište stavlja na različitost i uključenost koja je prezentirana kroz radove istraživača. Prema autorici generalni problem istraživača igre na otvorenom i procesa učenja, je razumijevanje interakcije djece i mladih s prirodom na duhovnoj razini. Upravo je urednica, autorica rada koji donosi filozofsku raspravu te pregled različitih perspektiva boravka u prirodi te njezin odnos na duhovnost, ukupnu dobrobit, kvalitetu života i rad odgojitelja. Rad se temelji na istraživanju povijesti, teorija i iskustvenoj dimenziji ljudske povezanosti s prirodom te osiguravanja pregledne literature za bolje razumijevanje angažmana djece i mladih u prirodno okuženje. Poglavlje se nastavlja kroz studiju slučaja koja donosi iskustva odgojitelja koji su prošli edukaciju iz područja organiziranja aktivnosti na otvorenom. Temeljeći se na teoriji putovanja i Sa' mi porijeklu (narod koji živi na sjeveru Norveške, Švedske, Finske i Rusije) te tradicionalnom odgoju temeljeno na dječjem iskustvu prostora te proširivanju na prirodno okuženje. Sljedeći rad donosi iskustva iz Kanade gdje se radi na povezivanju s lokalnim stanovništvom radi razmijene iskustva i njegovanja kulturne baštine i povijesne kulture. Susret djece sa starješinom neprocjenjivo je iskustvo u procesu učenja o povezanosti čovjeka s zemljom, životinjama, vodom, ledom, oruđem i svime što je integrirano u čovjekov život. Ovdje je prikazan primjer dobre povezanosti s lokalnom sredinom te proces učenja djece temeljen na iskustvu stariji. Nakon pregleda iskustva učenja u prirodi temeljenog na longitudinalnom istraživanju, sljedeći članak bavi se problematikom roda kao aktualnog elementa upravo zbog rodno orijentiranog zanimanja odgojitelja odnosno edukatora. Feministička post strukturalistička teorija podupire članak te autorice analiziraju jake i slabe strane tog pristupa te usmjeravaju na neka buduća istraživanja temeljena na rodnim razlikama odgojitelja. Već sljedeći rad donosi istraživanje povezanosti broja muških odgojitelja u Outdoor konceptu te njihova brojna uključenost baš u ovom području

predškolskog odgoja. Autorica to vide kao mogućnost privlačenja većeg broja muških odgojitelja u generalno žensko zanimanje. Područje dječjih prava obrađeno je u sljedećem radu koji aktualizira problematiku prava djece na igru na otvorenom i učenje. Zadnji članak u poglavlju bavi se višejezičnošću i njegovim utjecajem na proces igre i učenja. Autori diskutiraju o učestaloj pojavi susreta djece s više jezika u igri na otvorenom te njihovoj sposobnosti usvajanja novog jezika u procesu igre na otvorenom.

Urednik Tim Waller u poglavlju Metodologija za istraživanje igre na otvorenom i učenje daje pregled istraživačkih projekata koji se koriste različitim istraživačkim metodama kako bi se istražila dječja iskustva u prirodi. Prvo istraživanje rađeno je na uzorku djece mlađe od tri godine koja su boravila u prirodnom okuženju koje im pruža sigurnost i mogućnost istraživanja. Autori se referiraju na istraživanje provedeno u Engleskoj i Grčkoj upravo na mlađoj populaciji vrtičke djece. Sljedeći rad donosi pregled koji je temeljen na kombinaciji različitih istraživačkih metoda s naglaskom na pričanju, odnosno kreiranju priče kao metode istraživanja spoznajnog i kognitivnog razvoja djece od 3 do 11 godine u Engleskoj. Korištenje video snimke i alata za promatranje, prezentiran je u radu koji koristi te istraživačke metode kako bi promatra dječju igru u prirodi. Ova metoda omogućava detaljniju analizu dječje igre kada je omogućeno bolje shvaćanje dječjeg ponašanja u tijeku sam igre. Ujedno je prezentirana studija slučaja u kojem se video snimke koriste za profesionalni razvoj odgojitelja u procesu istraživanja vrijednosti igre mlađe djece u prirodi. Randomizirano kontrolirano istraživanje (eng.randomized controlled trials, RCT) može podići činjenice bazirane na igri na otvorenom. Sa ciljem prihvaćanja važnosti igre i učenja na otvorenom te njezinog implementiranja u državne zakone o obrazovanju. Studija slučaja sa Solomonskog otočja prezentira način učenja u specifičnosti prirodnog okuženja koje pružaju otoci kroz kulturno-povijesnu teoriju. Sljedeći rad kroz pilot istraživanje u Čileu u periodu od 4 i pol godine na 36 ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje prezentira mogućnost diseminacije rezultata istraživanja vezano uz uključenost u programe koji potiču korištenje prirode u segmentu igre i učenja. Iskustva iz Novog Zelanda upoznaje nas s nastojanjima da se potakne dječja igra u prirodi u okuženju bogatom raslinjem na način kako su to radili njihovi daleki predci. Tekst donosi povezanost s koncepcijom Te Whāriki.

U završnom šestom poglavlju urednica Kristin Lekie povezuje istraživače outdoor koncepta, praktičare u obrazovanju i teoriju o igri. Prvi rad daje ograničenja razvoja perspektive i diskusije razvoja djetinjstva pod utjecajem prirode te potrebu proširivanja spoznaja za bolje razumijevanje dječjih ponašanja. Nalazi i diskusije induciraju na rasprostranjenost kolektivnog ponašanja u ranom i srednjem djetinjstvu, glavna razlika je u prikupljanju stvari, osjetilnim karakteristikama predmeta koje koriste u igri. Utjecaj sjećanja povezana s mjestima na kojima se prikupljaju prirodine i osjećaju povezanosti s prirodom i znanju o biološkoj raznolikosti. Upravo kroz ovo poglavlje naglašena je povezanosti istraživača i praktičara za buduća istraživanja. Dok sljedeći rad omogućava komparaciju između dva kontrastna pogleda na dobrobit od fiksnih sprava za igru i prirodnog okuženja. Izvještaj iz Etiopije članak je koji se tematski nastavlja na prethodni i bavi se problematikom specifičnosti prirodnih okuženja i boravka u prirodi kao i procesa učenja. Etiopija sa svojim specifičnostima od tradicije, agronomije, ne industrijaliziranog društva ostavlja traga na poimanju obrazovanja i općenito interesa društva za djecu. U radu vezano uz iskustva studenata i odgajatelja kroz studiju slučaja dan je pregled iskustva vezano za igru na otvorenom iz Južne Afrike. U studiji slučaja korištena je kombinirana metoda istraživanja; ankete, intervju studenata i odgojitelja. Rad donosi rezultate istraživanja te preporuku za unošenje izmjena u zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju odnosno uvođenja pedagogije outdoor

igre. Izjednačava se potreba dopune pristupa obrazovanju te uz elemente sigurnosti, zdravlja osigurati sigurno i zdravo prirodno okuženje za igru i učenje. Sljedeći rad elaborira kako prirodno okuženje može biti podrška u učenju o živim bićima. Akcijsko istraživanje donosi promišljanja odgojitelja o potrebama izmjena procesa učenja i unošenja izmjena u okuženje koje će djeci omogućiti upravo učenje o živim bićima oko nas. Naglasak je na kreativnom procesu učenja uz pružanje mogućnosti diskutiranja, predlaganja novih ideja i uključenosti svi sudionika. Korištenje kreativnog načina učenja kao poticanje kvalitetnijeg podučavanja i uključivanje znanosti. Konkretno iskustvo prikazano je u sljedećem radu gdje se prikazuje povezanost djece s okolišem, demonstrirajući djecu iz institucija za predškolski odgoj i njihovog emotivnog povezivanja s prirodnim okuženjem. Upravo taj segment autor koristi u procesu izgradnje pedagoških ideja prilikom boravka u prirodi i učenja. Autor prikazuje iskustva 10-godišnjaka iz Norveške te njihova iskustva stečena direktnom igrom u školi i u slobodno vrijeme. Prikazana su omiljena mjesta samoinicijativne igre djece. Glavni cilj rada je pokazati da djeca preferiraju uzbuđujuća i dinamična mjesta u prirodi koja im omogućavaju da samostalno unose izmjene u prostoru, procesu istraživanja, učenja i igre. Dobrobit slobodne igre djece na otvorenom prezentiran je kroz rad iz Japana koji je povezan s uključivanjem djece s motornim poteškoćama. Autor temeljem uvida u obrazovnu politiku države i iskustvima praktičara temelji cilj rada. Također se bavi tradicijskim pristupu slobodnoj igri temeljeno na djetinjstvu i procesu učenja u periodu slobodne igre. Spoznaje dovode do predlaganja izmjena u odgojno-obrazovnom sustavu temeljeno na dobrobitima slobodne igre djece u Japanu.

ZAKLJUČAK

Knjiga ima tendenciju da kroz 40 radova približi i bolje objasni pojam igre na otvorenom te procesa učenja koji se odvija u prirodnom poticajnom okuženju. Upravo bogatstvo različitih radova pokazuje važnost tematike i zainteresiranost znanstvenika i praktičara za ovu temu. Potrebno je prihvatiti važnost interdisciplinarnosti odnosno uključivanje različitih znanosti od antropologija, arhitektura, geografije, biologije, psihologije, sociologije, pedagogije za što bolje razumijevanje outdoor koncepta. Povratak prirodi zbog boljeg razumijevanja i očuvanja prirode te zbog boljeg i sretnijeg djetinjstva obilježenog igrom i učenjem na kreativan i prirodan način direktno u prirodi.

Predstavljene informacije i iskustva mogu biti poticaj djelatnicima u ustanovama za rani i predškolski te primarni odgoj i obrazovanje u procesu mijenjanja vlastite prakse što dugoročno može utjecati na kreiranje obrazovne politike.

METODIČKI ZNAČAJ

Specifičnost razvojnih karakteristika djece rane i predškolske dobi te njihov način učenja determinira izbor metodičkog pristupa u procesu usvajanja novih znanja. Učenje kroz direktnu interakciju s prirodom u prirodnom okruženju omogućava djeci da kroz doživljena iskustva razvijaju svoja znanja o flori i fauni koja ih okužuje, a i šire. Direktno iskustvo djeteta s prirodom stvara temelj za razvoj empatije, kritičkog promišljanja i ekološke svijet. Aktivnosti u kojima dijete aktivno upoznaje prirodu poticaj su za njegovo daljnja istraživanja i proširivanja vlastitog znanja. Dijete je tako motivirano za istraživanje prirode uživo i kroz literaturu u tiskanom i digitalnom obliku koja mi omogućava pristup novim informacijama. Samim time raste motivacija koja je slavni pokretač svih aktivnosti tako i procesa učenja.

LITERATURA

Waller, T., A'rllemalm-Hagsé r, E., Hansen Sandseter, E.B., Lee-Hammond, L., Lekies, K. i Wyver, S. (2017) The SAGE Handbook of Outdoor Play and Learning. London. SAGE Publications Ltd.

BOOK REVIEW

The SAGE handbook of Outdoor Play and Learning

**Waller, T., A'rlmalm-Hagsé r, E., Hansen Sandseter, E.B., Lee-Hammond, L., Lekies, K. i
Wyver, S. (2017)**

Edita Rogulj

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Savska cesta 77, Zagreb
edita.rogulj@ufzg.hr

ABSTRACT

The authors point out that the game is an essential element in the process of adopting new knowledge in children early and preschool age. Children in a spontaneous way through the play come to situations when their existing knowledge is enriched and upgraded through incentives that come from their surroundings. That is why it is necessary to consider the importance of the natural environment as an element that affects the extension of cognitive, physical and mental developmental characteristics of each child. Playing in a natural environment provides children the ability to create their own activities that will ensure the development of the entire personality and lay the foundation for further academic success. Just the scientific monograph The SAGE Handbook of Outdoor Play and Learning combines outdoor play and learning. At 677 pages is a theoretical and practical presentation through the works of 67 authors who want to approach the wider outdoor concept.

Keywords: *children of early and pre-school age; play; nature; learning*